

การรักษาอำนาจของคณะราษฎร

การที่คณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยที่ประชาชนทั่ว ๆ ไปไม่ได้มีส่วนรู้เห็นหรือเข้าร่วมขบวนการเปลี่ยนแปลงค่านั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มคณะราษฎรต้องร่วมมือกันรักษาอำนาจทางการเมืองไว้อย่างเต็มที่ เพื่อมิให้ผู้ใดแย่งชิงอำนาจไปจากพวกตน หรือหวนกลับไปสู่การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้งหนึ่ง วิธีการรักษาอำนาจทางการเมืองของคณะราษฎรก็ โดยการออกบทบัญญัติให้คณะราษฎรเป็นผู้ควบคุมอำนาจทางการเมือง ตลอดจนถึงการกำจัดผู้ที่มีที่ท้าวว่าจะเป็นปฏิปักษ์ต่อคณะราษฎร และผู้ที่มีมโนในการปกครองระบอบเก่าออกจากวงการเมืองจนหมดสิ้น

๑. การร่วมมือกันรักษาอำนาจ

วิธีการรักษาอำนาจทางการเมืองของคณะราษฎร ก็คือ การออกกฎรัฐธรรมนูญ และบัญญัติกฎหมายให้กลุ่มคณะราษฎร เป็นผู้ควบคุมอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ตลอดจนหาหนทางให้ประชาชนสนับสนุนการดำเนินงานของตนดังจะได้พิจารณารายละเอียดต่อไปนาคอ.-

๑.๑ คานานิติบัญญัติ

ภายหลังที่คณะราษฎรสามารถยึดอำนาจการปกครองได้เป็นผลสำเร็จ หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้แทนคณะราษฎรก็นำพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามซึ่งตนเป็นผู้ร่างเตรียมไว้ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์ได้ลงพระปรมาภิไธยในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยได้ทรงแก้ไขเพิ่มเติมในบางตอน และทรงมีพระราชดำริว่าควรใช้ธรรมนูญการปกครอง

แผ่นดินสยามฉบับนี้เพียงชั่วคราวเท่านั้น

รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวบัญญัติ เรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ดังนี้คือ.-

สมัยที่ ๑ นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ ๒ จะเข้ารับตำแหน่ง ให้คณะราษฎรซึ่งมีผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้ใช้อำนาจจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นสมาชิกในสภา

สมัยที่ ๒ ภายในเวลา ๒ เดือน หรือจนกว่าจะจัดประเทศเป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกในสภาจะต้องมีบุคคล ๒ ประเภททำกิจการร่วมกัน คือ

ประเภทที่ ๑ ผู้แทนราษฎรจะได้เลือกขึ้นจังหวัดละ ๑ นาย ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน ให้จังหวัดนั้นเลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก ๑ นาย ทุก ๆ ๑๐๐,๐๐๐ คน ถ้าเกินกว่าครึ่งให้นับเพิ่มขึ้นอีก ๑

ประเภทที่ ๒ ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ ๑ มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ ๑ ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกันเองว่าผู้ใดจะคงเป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนขาดให้ผู้ที่มีตัวอยู่เลือกบุคคลใด ๆ เข้าครบแทน

สมัยที่ ๓ เมื่อราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตสอบไล่ได้วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่ง และอย่างช้าคงไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ ๒ เป็นอันไม่มีอีกต่อไป

ปรีดี พนมยงค์ "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย" สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (ผู้รวบรวม) เรื่องเดิม, หน้า ๕๕.

๒ "พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๕ หน้า ๑๖๖ วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติข้างต้นแล้วอาจกล่าวได้ว่า เป็นการกำหนดให้กลุ่มคณะราษฎรใช้อำนาจค่านิติบัญญัติ โดยให้คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้ตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้น ซึ่งเมื่อมีการตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเรียบร้อยแล้ว ปรากฏว่าในจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๗๐ คน มีสมาชิกคณะราษฎร ๓๓ คน ที่เหลืออีกนั้นก็ให้แก่ขุนนางเก่า และผู้ร่วมทำการกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ บางคน ซึ่งเหตุผลที่คณะราษฎรยินยอมให้ผู้นั้นเข้ามามีส่วนในการปกครองก็อาจจะเนื่องมาจาก

๑. เพื่อแสดงให้เห็นว่าคณะราษฎรทำการยึดอำนาจการปกครองเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง มิได้มุ่งหวังที่จะครองอำนาจแต่อย่างใด

๒. เพื่อเป็นการประสานรอยร้าวระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับคณะราษฎรอันเนื่องมาจากคณะราษฎรได้แย่งชิงอำนาจจากพระองค์ และยังได้กล่าวโจมตีพระองค์และพระราชวงศ์จักรีหรืออย่างรุนแรงในคำแถลงการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง

๓. สมาชิกคณะราษฎรส่วนใหญ่เป็นนายทหารและข้าราชการชั้นผู้น้อยที่ไม่มีความรู้ชำนาญในด้านการบริหารประเทศ คณะราษฎรจึงจำเป็นต้องเชื้อเชิญขุนนางเก่าที่มีความรู้ ความชำนาญในการบริหารงานบางท่านให้เข้าร่วมในการปกครองด้วย เพื่อให้การปกครองประเทศในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อดำเนินไปอย่างราบรื่น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโอกาสให้สมาชิกคณะราษฎรได้เรียนรู้การบริหารประเทศพร้อมกันไปด้วย

๔. เพื่อให้ต่างประเทศรับรองรัฐบาลอันเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลใหม่โดยทั่ว ๆ ไปจะต้องได้รับการรับรองรัฐบาลจากประเทศอื่น ๆ เสียก่อน จึงจะถือได้ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานะของประเทศไทยในสมัยนั้นซึ่งแวดล้อมไปด้วยประเทศอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศส จึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวังมิให้กระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์กับอังกฤษและฝรั่งเศส เนื่องจากหากมีการบาดหมางใจกันแล้วก็อาจถือเอาเป็นข้ออ้างในการรุกรานไทยได้

วัตถุประสงค์ดังกล่าวของคณะราษฎรได้รับผลสำเร็จพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสัมพันธ์กับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนด้านความสัมพันธ์กับมหาอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นก็ เป็นผลให้ได้รับความไว้วางใจด้วยเช่นกัน ดังจะ

เห็นได้ว่าก่อนหน้านั้นรัฐบาลอังกฤษยังไม่คอยมั่นใจในท่าทีของคณะผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลง การปกครองเท่าใดนักว่าจะ เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือหรือไม่ หรือมีแนวความคิดในทางใด ครอบงำจนเมื่อมีข้าราชการ เกาบางท่านได้เข้าร่วมรัฐบาลด้วย ก็ทำให้รัฐบาลอังกฤษเชื่อมั่น ในไทยมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม บรรดาขุนนางเก่าเหล่านี้ก็เป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมในรัฐบาลเท่านั้น แต่ผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงก็คือ สมาชิกคณะราษฎร และถึงแม้ว่าจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้วเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วก็ตาม คณะราษฎรก็ยังมุ่งหวังที่จะคุมอำนาจทางการเมืองต่อไปอีก โดยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า

มาตรา ๒๕ เมื่อราษฎรผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตาม บัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ยั้งมีการศึกษาไม่จบปรัญศึกษาสามัญมากกว่าครึ่งของจำนวน ทั้งหมด และอย่างช้า ไม่เกินกว่าสี่ปี นับแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปก- ครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภทมีจำนวนเท่ากัน

(๑) สมาชิกประเภทที่ ๑ ได้แก่ ผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามเงื่อนไขในบทบัญญัติ มาตรา ๑๖, ๑๗

(๒) สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้แก่ ผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้นตามพระราช- บัญญัติว่าด้วยการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่าง เวลาที่ไซมบทบัญญัติเฉพาะ กาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕

อันเป็นการแสดงว่าคณะราษฎรต้องการยึดอำนาจไว้อย่างน้อยเป็นเวลา ๑๐ ปี ซึ่งคณะราษฎรก็อาจกระทำได้ โดยการแต่งตั้งพรรคพวกของตนเป็นสมาชิกสภาผู้แทน-

สถาบันไทยคดีศึกษา, ม.ธ. F.O. 371/17174 Political Situation
in Siam.

๒ "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๙ หน้า ๕๒๙
วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

ราษฎรประเภทที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงทราบถึงนัยของบทบัญญัติดังกล่าวนี้ คงจะเห็นได้จากพระราชบันทึกของพระองค์ที่ว่า

ข้าพเจ้าได้ยั้งถลางกันว่า เพราะประเทศเรายังไม่คุ้นเคยกับการปฎิหารราชการในสภา ๆ จึงควรให้มีสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งเลือกตั้งขึ้นจากบุคคลผู้ทรงเป็นผู้วิชาความรู้สูงหรือเคยชินกับงานการแผ่นดินเพื่อเป็นผู้นำทางให้แกสมาชิกประเภทที่ ๑ ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา หลักการนี้พอฟังได้ ถ้าใครทำตามนั้นจริง แต่เมื่อได้ตั้งขึ้นมาแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ กลับกลายเป็นเลือกตั้งแต่พวกที่อยู่ในวงการเป็นส่วนใหญ่และความจริงหาได้มีคุณวุฒิหรือความเคยชินกับการงานคือสมาชิกประเภทที่ ๑ เลย

การควบคุมอำนาจค่านิติบัญญัติโดยอาศัยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ อาจเห็นได้จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ ๒ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๓๕ คน เท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ซึ่งเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้น เป็นสมาชิกคณะราษฎรเสีย ๔๗ คน ในบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ก็มีลักษณะวิชากฎหมายของหลวงประดิษฐมนูธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าคณะราษฎรเป็นผู้คุมเสียงส่วนใหญ่ในสภาผู้แทนราษฎร

๑.๒ การบริหาร

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงการโอนอำนาจจากสถาบันกษัตริย์ไปยังกลุ่มผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น โดยที่โครงการสร้างส่วนต่าง ๆ ของประเทศยังคงมีลักษณะเช่นเดิม ภายหลังจากที่

---

๑ แฉดงการณเรองพระบาทสมเดจพระปรมมมมหาประชาชปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ, (พระนคร : โรงพิมพ์สุโขทัย, ๒๔๗๕), หน้า ๔๒๕.

ทำการยี่ถอำนาจการปกครองเป็นผลสำเร็จ กลุ่มนายทหารอาวุโสของคณะราษฎรก็ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ปกครองประเทศชั่วคราวในฐานะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๗๐ คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เหล่านี้ จะเลือกตั้งประธานกรรมการราษฎร ซึ่งมีฐานะเทียบเท่านายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ผลการประชุมเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ปรากฏว่าพระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการราษฎร แต่ทั้งนี้ เป็นไปตามมติของที่ประชุมผู้นำคณะราษฎรที่ใ้มีการตกลงกันแล้วว่าจะให้พระยามโนปกรณ์นิติธาดาดำรงตำแหน่งประธานกรรมการราษฎร

ในการประชุมผู้นำคณะราษฎร เพื่อเลือกประธานกรรมการราษฎรนั้น พระยาพิพัฒน์พิบูลย์เสนาได้เสนอให้แต่งตั้งพระองค์เจ้าบวรเดชเป็นประธานกรรมการราษฎร แต่สมาชิกบางคนคัดค้านด้วยเกรงว่าพระองค์เจ้าบวรเดชจะปกครองประเทศในระบบเผด็จการ ทั้งยังเป็นพระบรมวงศานุวงศ์อีกด้วย จึงไม่สมควรจะดำรงตำแหน่งผู้นำทางด้านการบริหาร ในที่สุดที่ประชุมก็ตกลงเลือกพระยามโนปกรณ์นิติธาดาตามคำเสนอแนะของหลวงประดิษฐมนูธรรม พระยามโนปกรณ์นิติธาดาในฐานะประธานกรรมการราษฎร ได้เลือกกรรมการราษฎร เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารประเทศอีก ๑๔ คน บรรดากรรมการราษฎร เหล่านี้คาดว่าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นผู้จัดร่างเสนอต่อพระยามโนปกรณ์นิติธาดา จึงเป็นผลให้มีสมาชิกคณะราษฎรได้ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการราษฎรถึง ๑๐ คนจากจำนวนทั้งหมด ๑๔ คน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๗/๔๔ เรื่องคำสั่งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร.

๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๔/๒๔, เรื่องเดิม.

การที่คณะราษฎรยินยอมให้พระยามโนปกรณ์นิติธาดาดำรงตำแหน่งประธานกรรมการราษฎรซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากนั้น ก็เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่า คณะราษฎรมีใฝ่หวังอำนาจทางการเมือง แต่แท้จริงนั้นคณะราษฎรได้เข้าควบคุมกองกำลังทหารซึ่งเป็นฐานอำนาจที่แท้จริงไว้จนหมดสิ้นเพื่อตัดหนทางมิให้ผู้ใดคิดต่อต้านรัฐบาลได้ ฉะนั้นในภายหลังการยึดอำนาจการปกครอง สมาชิกคณะราษฎรได้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ดังนี้คือ

พระยาพลพลพยุหเสนา	ดำรงตำแหน่ง	ผู้บัญชาการทหารบก
พระยาทรงสุรเดช	"	ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ
พระยาฤทธิอัคเนย์	"	ผู้บัญชาการกองทหารปืนใหญ่
หลวงพิบูลสงคราม	"	รองผู้บัญชาการกองทหารปืนใหญ่

ฯลฯ

ต่อมาคณะราษฎรก็ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้นว่าต้องการรวมอำนาจทางการเมืองไว้แต่เพียงกลุ่มเดียว อันได้แก่ การไม่อนุญาตให้บุคคลอื่น ๆ จัดตั้งพรรคการเมืองอันเป็นส่วนสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าในระยะต้นจะมีบุคคลกลุ่มหนึ่งอันประกอบด้วย พระยา โทณวนิกมนตรี คุณหญิงศรีพิชัยสงคราม หลวงวิจิตรวาทการ พระยาศรวิชัยพัฒน์ พระยาเสนาสงคราม และคนอื่น ๆ ได้ขออนุญาตจัดตั้งพรรคการเมือง ในทำนองเดียวกับสมาคมคณะราษฎรของคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลคณะราษฎรโดยพระยามโนปกรณ์นิติธาดายูเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ปฏิเสธขอเสนอนั้น ซึ่งน่าจะสันนิษฐานได้ว่าได้รับความเห็นชอบจากคณะราษฎรผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ต่อมาภายหลังที่คณะราษฎรได้ดำเนินการปกครองอย่างเต็มที่ โดยที่ขุนนางเก่า มิได้ร่วมกับรัฐบาลด้วยนั้น คณะราษฎรก็มีใฝ่ใจอนุญาตให้มีการตั้งพรรคการเมืองอีกเช่นกัน แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้เสนอเงื่อนไขต่อรัฐบาลคณะราษฎรซึ่งมีพระยาพลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ให้แก้ไขการปกครองบางอย่าง รวมทั้งการขอมอบอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นก็ตาม แต่ทางฝ่ายรัฐบาลก็สนองพระราชกระแสแล้ว ไม่อาจปฏิบัติตามพระราชประสงค์ได้โดยอ้างถึงพระราชหัตถเลขาที่ ๒/๑๒๘

ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่มีถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาว่าไม่ทรงโปรดให้มี
คณะกรรมการเมืองและให้ยกเลิกคณะกรรมการเมืองเสีย ทั้ง ๆ ที่พระราชหัตถ-
เลขาฉบับนั้นเป็นพระราชดำริในระยะที่เป็นหัวเดียวหัวต่อของการปกครองซึ่งคนไทยโดย
ทั่วไปยังไม่เข้าใจในระบอบการปกครองแบบใหม่เท่าใดนัก พระองค์จึงมีพระราชกระแส
ตอบมาภายหลังว่า

ข้าพเจ้าชอบที่จะให้มีคณะกรรมการเมืองขึ้น จตหมายของข้าพเจ้ามีถึง
พระยามโน ๆ นั้น ใดเขียนในคราวที่รัฐบาลในครั้งกระนั้นไม่ยอมอนุญาตให้คณะชาติ
ตั้งขึ้น ข้าพเจ้าจึงแนะนำไปว่า ถ้าคณะชาติไม่ได้รับการอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ควร
จะเลิกสมคณะกรรมการเสียเหมือนกัน อันที่จริงอาจแก้ไขสำหรับการเลือกตั้งผู้แทนราษ-
ฏรครั้งแรกนั้น ไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีคณะกรรมการเมือง ข้าพเจ้าเห็นว่า ณ บัดนี้ถึง
เวลาแล้วที่จะอนุญาตให้คณะกรรมการเมืองจัดตั้งโดยเปิดเผย

อย่างไรก็ตาม ความคิดที่จะไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาอีกนั้น
ก็เป็นเพียงนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น ทั้งนี้ยังไม่อาจหาหลักฐานใดแน่ชัดว่าผู้ใดคน
สำคัญในคณะกรรมการมีความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างไรบ้าง นอกจาก
ความคิดเห็นของหลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งได้กล่าวถึงการก่อตั้งคณะชาติว่า

เดิมทีเดียวคณะชาติเตรียมที่จะตั้งหลวงวิจิตร ๆ มาพบข้าพเจ้าว่าอยากตั้ง
คณะชาติ ข้าพเจ้าบอกว่าเอาซี ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างเต็มที่ในครั้งกระนั้น พระยา
มโน ๆ ใดนั้นประชุมผู้ถือการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ พระยามโน ๆ บอกกับ
ข้าพเจ้าว่า เห็นกับข้อบกพร่องการที่จะอนุญาตให้คณะชาติตั้ง เมื่อข้าพเจ้าเข้าใจว่า
คณะชาติคงจะตั้งได้แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้ขอร้องตอนายกของคณะกรรมการให้เตรียมการ
อีเล็กตอแรล แคมเพน [Electoral Campaign] ถึงกับมีการเรียไรกันแล้ว

---

๑ แลดูพงศาวดารเรื่อง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ, หน้า ๑๒๘.

๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ ๒ (สามัญ) ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๗
วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗.

ความคิดเห็นดังกล่าวนี้เป็นการแสดงว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเห็นด้วยกับการ
ก่อตั้งพรรคคณะชาติ ต่อมาในการประชุมคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ
แห่งชาติเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ หลวงประดิษฐมนูธรรมก็ได้แสดงความเห็น
ว่า ต้องการให้มีการปกครองในรูปแบบพรรคอย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งในค่านโยบายของพรรค
และการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง แต่ต่อมาในระยะหลังหลวงประดิษฐมนูธรรมกลับแสดง
ความเห็นว่าจะไม่สมควรให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ
หลวงประดิษฐมนูธรรมในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่ว่า

อยากขอพูดจริง ๆ เท่าที่แสดงมาแล้วประเด็นตรงกัน เรามีระบอบประชาธิปไตย
ต้องมีพรรคการเมือง แต่ยังไม่ถึงเวลา เมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้
เคยเตรียมพระราชบัญญัติว่าด้วยพรรคแล้วควยเข้าไป แต่เมื่อเห็นว่ยังไม่ถึงเวลาจึง
ระงับไว้ ผู้ที่ขอลงสมัครการเมืองมานักก็ควยกลับผู้ใดจัดการ แต่ถาจะให้มีสมาคมนัก
การเมืองในเวลาอันเพื่อป้องกันระบอบประชาธิปไตยไว้ก็เปรียบเสมือนวางยาพิษคนอย่าง
หลวงอดุลเดชจรัสว่า ซึ่งกลับเป็นผลร้าย... ส่วนปัญหาพรรคการเมืองนั้นเห็นชอบด้วย
กับหลวงอดุลเดชจรัสว่าไม่ถึงเวลาอันสมควรให้ตั้ง^๒

การที่หลวงประดิษฐมนูธรรมมีความเห็นเปลี่ยนไปเช่นนี้ อาจสันนิษฐานได้ว่า
เนื่องจากการเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองจากการกระทำของกลุ่มกษัตริย์นิยม อันได้แก่
การที่พระยามโนปกรณนิติธาดาประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.
๒๔๙๕ และเหตุการณ์กบฏบวรเดช ทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเริ่มตระหนักว่า ถึงแม้คณะ
ราษฎรจะเป็นผู้กุมเสียงส่วนใหญ่ในสภาผู้แทนราษฎรหรือเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมือง ทว่า

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕/๒๔๘๐ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ.

มีใช้ว่ารัฐสภาของคณะราษฎรจะมีเสถียรภาพที่มั่นคงเสียทีเดียว ดังนั้นการหว่ามจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นแข่งขันกับกลุ่มคณะราษฎรจึงเป็นการตัดโอกาสมิให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง อันจะเป็นอันตรายต่อกลุ่มคณะราษฎรเอง

การที่คณะราษฎรไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองแข่งขันกับกลุ่มคณะราษฎรก็เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คณะราษฎรครอบครองอำนาจทางการเมืองสืบต่อมาเป็นเวลานาน

๑.๓ การหาเสียงสนับสนุนจากราษฎร

นอกจากคณะราษฎรจะบัญญัติรัฐธรรมนูญควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้แต่เพียงคนเดียวแล้ว ยังหาเสียงสนับสนุนจากราษฎร โดยทั่วไปอีกด้วย วิธีดำเนินการก็คือ การส่งคนไปเผยแพร่วิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในท้องที่ต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของคณะราษฎรในทางอ้อมด้วย วัตถุประสงค์ของการเผยแพร่การปกครองในระบอบใหม่ อาจเห็นได้จากที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอในที่ประชุมกรรมการราษฎรว่า "ราษฎรในหัวเมืองยังไม่เข้าใจวิธีปกครองแบบใหม่น้อยบาง ควรส่งผู้แทนออกทำการเผยแพร่ให้ราษฎรเข้าใจ เพื่อมิให้ราษฎรทำการกระด้างกระเดื่อง" ดังนั้นหัวข้อปราศรัยที่คณะราษฎรจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการเผยแพร่การปกครองนั้นจึงมีสาระเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของคณะราษฎร ตามที่ได้มีหัวข้อตัวอย่างปราศรัยว่า "คณะราษฎร คือ ชาวเมืองส่วนหนึ่ง ซึ่งมีทหารบก ทหารเรือ พลเรือน พ่อค้า ชาวนา ชาวสวน และกรรมกร รวมกันขึ้นเป็นคณะหนึ่ง เพื่อทำประโยชน์ให้แก่พี่น้องร่วมชาติ ดังหลัก ๒ ประการ" รวมทั้งได้อธิบายถึงลักษณะการปกครองในระยะต้นภายหลังจากการเปลี่ยนแปลง

^๑ รายงานการประชุมคณะราษฎร ครั้งที่ ๗ วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

^๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๑๑/๔๔. เรื่อง ปราศรัยเผยแพร่การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ.

แปลงการปกครองไว้ว่า "ในเบื้องต้นอันเป็นหัวใจของหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ กิจการทุกอย่างยอมยังไม่เรียบร้อย คณะราษฎรจำต้องรักษาอำนาจการปกครองนี้ไว้ให้แก่ราษฎรไปพลางก่อน"

วิธีการ เผยแพร่การปกครองใหม่ราษฎรอีกวิธีหนึ่งก็โดยวิธีผ่านทางหนังสือพิมพ์ ดังที่คณะราษฎรได้ออกหนังสือ เทอครีธรรมบัญญัติ ซึ่งมีพระยาอภัยภักดีเป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ ๕ มิถุนายน และ สัจจิง ซึ่งมีนายสงวน ตุลารักษ์ และนายขิม วีระไวทยะ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นบรรณาธิการ เพื่อเป็นกระบอกเสียงของคณะราษฎร

นอกจากนั้นคณะราษฎรยังได้จัดตั้งสมาคมทางการเมืองขึ้น มีชื่อว่า "สมาคมคณะราษฎร" เพื่อที่จะให้ราษฎรสนับสนุนคณะราษฎร โดยเปิดรับสมาชิกอย่างกว้างขวางตามที่ใดกำหนดไว้ในข้อบังคับสมาคมคณะราษฎรว่า

ข้อบังคับสมาคม "คณะราษฎร"

ข้อ ๔ สมาชิกของสมาคมนี้ ได้แก่

(ก) บุคคลซึ่งใดเริ่มหรือลงมือก่อการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินสยามเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งมีชื่อในทะเบียนของคณะราษฎรอยู่แล้วนั้น ใดชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดแก่สมาคมนี้ และถือว่าเป็นสมาชิกอยู่แล้วทุกคน

(ข) บุคคลซึ่งมีสิทธิออกเสียงเลือกผู้แทนตามรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ซึ่งมีสมาชิกรับรอง ๒ นาย และคณะกรรมการอำนวยการลงมติเห็นสมควรรับไว้เป็นสมาชิก^๓

^๑ เรืองเดียวกัน.

^๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๓/๔๔, เรื่อง สมาชิกของสมาคมหรือสโมสรคณะราษฎร.

^๓ ศวักรุง วันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

ดังนั้นจึงมีผู้สมัคร เขาเป็นสมาชิกของสมาคมคณะราษฎร เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้นอกจากจะใคร่รวมสมาคมกับชนชั้นปกครองแล้ว ยังใคร่รับผลประโยชน์ตอบแทนด้วย คือ ทางสมาคมจะจัดหางานให้ทำ

ครั้นต่อมาเมื่อรัฐบาลภายใต้การควบคุมของคณะราษฎรไม่อนุญาตให้จัดตั้งพรรคคณะชาติขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระยามโนปกรณ์นิติธาดา นายกรัฐมนตรี ก็มีความเห็นพ้องกันว่า ถ้ามิให้มีการจัดตั้งพรรคคณะชาติแล้วก็ควรล้มเลิกสมาคมคณะราษฎรเสียด้วย ดังนั้นพระยามโนปกรณ์นิติธาดาจึงออกคำสั่งห้ามข้าราชการประจำเป็นสมาชิกสมาคมคณะราษฎร อันเป็นผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามรัฐบาลและมีการอภิปรายกันอย่างรุนแรง และในที่สุดก็ลงมติให้รัฐบาลออก เป็นกฎหมายก่อนจึงจะใช้บังคับได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลที่ยังไม่ต้องการให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ต่อมาคณะราษฎรก็เปลี่ยนวัตถุประสงค์จากสมาคมทางการเมืองเป็น "สโมสรคณะราษฎร" ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทางด้านการกุศลเป็นหลักสำคัญ

๒. การป้องกันมิให้วนกลับไปสู่การปกครองระบอบเดิม

นอกจากคณะราษฎรจะใคร่ร่วมมือกันรักษาอำนาจทางการเมืองไว้ในกลุ่มพวกตนแล้ว ยังได้พยายามต่อต้านมิให้วนกลับไปสู่การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้งหนึ่งด้วยการลิดรอนอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การบั่นทอนพระอำนาจของพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนการกำจัดการที่มั่นนโยบายแตกต่างจากคณะราษฎร และผู้หนึ่งที่หวังว่าจะเป็นอันตรายต่อคณะราษฎร โดยอ้างว่าเพื่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย แต่แท้จริงนั้นก็เพื่อความมั่นคงของกลุ่มคณะราษฎรผู้ก่อให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยนั่นเอง

๒.๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็คือ ความไม่พึงพอใจในการปกครองของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ จึงได้มีการคบคิดกันที่จะล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพื่อสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้น อันจะเป็นการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การที่กลุ่มคณะราษฎรยังไม่ปรารถนาที่จะดำเนินการรุนแรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เนื่องจากเกรงจะได้รับคำตอบที่ค้านได้ หรือแม้กระทั่งจะไม่อาจรวบรวมสมัครพรรคพวกได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ พระยาฤทธิอัคเนย์ ซึ่งมีลักษณะนายทหารเก่าที่จงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย หากคณะราษฎรมีแผนการยึดพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประกัน โดยส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็มีได้เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่อย่างใด ดังปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศด้วยเช่นกัน ในคราวที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งคณะราษฎรถือเป็นข้ออ้างในการยึดอำนาจการปกครองนั้น พระองค์ก็โปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลลดเงินจำนวนที่รัฐบาลถวายแก่พระองค์เป็นค่าใช้สอยประจำปีจากปีละ ๕ ล้านบาท เหลือเพียง ๒ ล้านบาท นอกจากนั้นยังอาจเนื่องมาจากคณะราษฎรยังมีได้เตรียมการไว้ว่าจะให้ผู้ใดครองราชย์แทนพระองค์ จึงมีใต้วงแผนที่จะให้ผู้ใดครองราชย์แทนพระองค์ จึงมีใต้วงแผนที่จะจับกุมพระองค์ ดังเช่นแผนการณ์ของกลุ่มผู้ก่อการปฏิวัติ ร.ศ. ๑๓๐

ดังนั้นถึงแม้ว่าคณะราษฎรจะออกแถลงการณ์โจมตีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในวันที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อเป็นการชักจูงให้ราษฎรเห็นว่าการปกครองในระบอบเก่าไม่เหมาะสมก็ตาม แต่คณะราษฎรก็ตระหนักว่าวิธีการที่จะรักษาความมั่นคงของรัฐบาลในระยะนี้ได้ก็โดยการยอมรับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จึงได้มีพิธีขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อให้ประชาชน

เห็นว่าคณะราษฎรก็มีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์เช่นกัน แต่ในทางปฏิบัตินั้นเมื่อคณะราษฎรคุมอำนาจอย่างเต็มที่ภายหลังการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว คณะราษฎรได้พยายามหาทางลดรอนพระราชนัดดาของพระมหากษัตริย์ ถึงแม้ว่า ในบางครั้งจะเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญก็ตาม ดังเช่นที่ไคละ เมื่อบทบัญญัติเกี่ยวกับเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า "สมาชิกประเภท ๒ ได้แก่ ผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นมีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ ๑" โดยแท้จริงแล้วพระองค์ก็ได้มีส่วนในการเลือกสมาชิกประเภทที่ ๒ เลย เนื่องจากรัฐบาลคณะราษฎรได้เลือกพวกพ้องของตนเขาคำรงตำแหน่งแทนทั้งสิ้น

ยิ่งกว่านั้น คณะราษฎรยังได้เฝ้าสังเกตดูความเคลื่อนไหวของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าจะติดต่อกับผู้ใดบ้าง ทั้งนี้เพราะคณะราษฎรระแวงว่าพระองค์จะยึดอำนาจการปกครองจากคณะราษฎร และถ้ามีการคิดอ่านเช่นนั้นจริง คณะราษฎรก็จะไปป้องกันไว้ที่นั่นแหละที่ เกี่ยวกับเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งกับพระยาพลพิพัฒน์เสนา เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่า "อย่าให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทคิดคดมากนัก จะทำให้เป็นที่เข้าใจผิดว่าจะคิดอ่านถวายพระราชนัดดาขึ้นเช่นเดิม" นอกจากนี้ยังได้ทรงมีพระราชบันทึกถึงนายเจมส์ แบกสเตอร์ (Mr. James Baxter) ที่ปรึกษาการคลัง เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่า

ขอภัยที่ได้เชิญท่านมาหัวหินแต่ไม่อาจพบกับท่านได้ เนื่องจากไคทราบที่รัฐบาลไม่ประสงค์ให้ข้าพเจ้าพบกับชาวต่างประเทศ โดยที่ไม่ได้มีพรหมลิขิตของรัฐบาลเฝ้าอยู่ รัฐบาลคิดว่าชาวต่างประเทศเป็นพรหมลิขิตของพระราชวงศ์ และ

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒/๒๔๗๖ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.

นิยมการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พวกนี้ยังคงระแวงว่า พระราชวงศ์จะ
ขอความช่วยเหลือจากอังกฤษและฝรั่งเศสให้กลับคืนสู่อำนาจ

ฐานะของสถาบันกษัตริย์ในช่วงนี้ค่อนข้างจะตกต่ำจนถึงกับนายถวัติ ฤทธิเดช
เลขาธิการสมาคมกรรมการรณรงค์ ได้มีจดหมายร้องขอพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวในข้อหาหมิ่นประมาทอันเป็นคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ.
๒๔๗๖ ซึ่งเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญมาตรา ๓ ที่ว่า "องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ใน
ฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้"

การที่รัฐบาลปล่อยให้มีการฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเช่นนี้ ถือว่า
เป็นการเสื่อมพระเกียรติยศเป็นอย่างยิ่ง ดังที่หม่อมเจ้าวิบูลย์ สวัสดิวัตน์ ได้มีหนังสือถึง
พระยาพลพิพัฒน์เสนา นายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

มีพระราชดำรัสเหนือเกล้าว่า ตามที่หม่อมราชวงศ์แถมมาเฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาทที่สวนโกลกวันศุกร์ทวาย ขอให้คณะรัฐมนตรีเสนออุक्तिในสภาผู้แทนราษฎร
ให้ลงมติแปลความหมายของความในมาตรา ๓ แห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อจะป้องกันกรณีที่
บุคคลมีอำนาจฟ้องให้เป็นที่เสื่อมเสียพระบรมเดชานุภาพ... ทราบในที่สุดสภาผู้แทน
ราษฎรยังมีใ้แปลความหมายในมาตรา ๓ แห่งรัฐธรรมนูญให้เด็ดขาดไปว่าบุคคลฟ้อง
ร้องพระมหากษัตริย์ได้หรือไม่ก็ยังมีเรื่องเช่นนี้ได้เสมอ ทรงพระราชดำริว่าปัญหา

สถาบันไทยคดีศึกษา, ม.ธ. F.O. 371/17176 เรื่อง Summary of

letter and note from the King of Siam to Mr. James Baxter dated
th
4 August, 1933. Confidential.

"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ หน้า ๕๒๕
วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

เรื่องนี้เป็นปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับพระเกียรติยศ^๑

สมาชิกคณะราษฎรเองก็โศกฉาวโจมตีพระราชวงศ์จักรีอย่างเปิดเผยนอกเหนือไปจากถ้อยคำใน "คำประกาศคณะราษฎร" ซึ่งโซฮานในวันยี่ค่ำอำนาจการบริหาร คัง-เซเปาฐากาของหลวงพิบูลสงครามในหัวข้อ "การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐธรรมนูญแห่งพระเจ้าอยู่หัว" ใ้ข้อความเกี่ยวกับกิจการค่านการทหารในสมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่า

ในช่วงเวลา ๑๕๐ ปีที่ผ่านมา การทหารเกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันเลย... ในช่วงเวลา ๓ ปี ที่รัฐบาลรัฐธรรมนูญได้จัดระบอบการปกครองใหม่ ทานคงจะเห็นได้แล้วว่า โฉมหน้าของการทหารได้เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไร ทางดองทัพบกก็มีอาวุธที่ทันสมัยเกิดขึ้น... รัฐบาลรัฐธรรมนูญได้มีความตั้งใจเหมือนเช่นเมื่อ ๑๕๐ ปีล่วงมาแล้ว^๒

จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชบันทึกถึงกรณีพิพาทว่าพระราชวงศ์จักรีว่า "ให้บุคคลต่าง ๆ ในรัฐบาลเลิกกล่าวร้ายทับถมการทำงานของพระราชวงศ์จักรี และของรัฐบาลต่าง ๆ และขอให้ปราบปรามผู้ดูถูกดูแคลาราชวงศ์จักรีอย่างเข้มงวด และ "แสดงความเคารพในองค์พระมหากษัตริย์อย่างซัดแจ้ง"^๓

การที่คณะราษฎรเกรงว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีพระราชอำนาจตามเดิม นั้น เนื่องจากความขัดแย้งในคณะรัฐมนตรีในปัญหาเค้าโครงการ

^๑ สำเนาจดหมายที่ ๔๒๕ จากหม่อมเจ้าวิบูลย์สวัสดิวัฒน์ ราชเลขาฯ นายกรัฐมนตรี ฉบับลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๒ ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗.

^๓ แฉลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ. หน้า ๑๔๒.

เศรษฐกิจแห่งชาติ อันมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เตรียมการจะลงมติไม่ไว้วางใจ
 รัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญ
 บางมาตราในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งเป็นเหตุให้คณะราษฎรเข้าใจว่าพระยา-
 มโนปกรณนิติธาดาจะหวนไปสู่การปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้งหนึ่ง ดังที่
 พระยาพิพัฒน์พิบูลย์ เสนาบดีกล่าวกับพระยาอุทธรณ์อัครเนยว่า "เราเสียดูฝ่ายพลเรือนเสียแล้ว
 เขาคิดจะถวายเป็นอำนาจคืนในหลวงกัน"^๑

นอกจากนี้ การที่พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอไคยกอการกฤษฎีกาขึ้น ก็มีผลกระทบกระเทือน
 ต่อฐานะของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมากเช่นกัน กล่าวคือการที่
 พวกกฤษฎีกาโดยนิตยสารตอร์รัฐบาลหนึ่งในหกชื่อว่า "กองจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยให้ประเทศ
 สยามมีพระมหากษัตริย์ปกครองใตรัฐธรรมนูญชั่วคราว" และการที่ผู้นำกฤษฎีกาเป็น
 พระบรมวงศานุวงศ์ จึงทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่าพระองค์ทรงมีส่วนรู้เห็นในการกฤษฎีกาครั้งนี้
 ด้วย ดังปรากฏหลักฐานในคำพิพากษาศาลพิเศษคดีกฤษฎีกา ๒๔๘๑ ที่กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระ
 พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคบคิดกับพระยามโนปกรณนิติธาดาที่จะกำจัดกลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง
 แปลงการปกครอง เพื่อพระองค์จะได้มีพระราชอำนาจดั้งเดิม แต่เมื่อกระทำการไม่สำเร็จ
 จึงได้ทรงให้ความร่วมมือแก่พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอในการกฤษฎีกาต่อรัฐบาลคณะราษฎร ด้วย
 การจ่ายเงินให้แก่พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอจำนวนสองแสนบาท^๒

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เสถอน สุกไสภณ เรื่องเดิม, หน้า ๑๕๑.

^๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๓๘/๑๒๓, เรื่องข่าวลือหรือคำขาด
และคำแถลงการณ์ไปพลีชีพของพวกกฤษฎีกา.

^๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๔/๒๔ เรื่องเดิม.

ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้เองที่ทำให้คณะราษฎรพยายามลิดรอนพระราชอำนาจของพระองค์ จนเป็นผลให้สถาบันกษัตริย์ซึ่งเคยรุ่งโรจน์มาเป็นเวลานานต้องตกต่ำลง ทั้งนี้ นายเจมส์ แบกสเตอร์ ที่ปรึกษาการคลังในสมัยที่พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึงการกระทำของรัฐบาลว่า "ถ้ารัฐบาลกล้าพอกก็คงอยากจะสวมหน้ที่อัน แอเขาแทนที่พระองค์ รัฐบาลเฝ้าว่างแฉ่นแฉ่นและความหวัง เขาหวังที่จะใช้อุบายเช่นนี้เพื่อ ให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสละราชสมบัติด้วยพระราชดำริของพระองค์เอง"

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงบรรยายความในพระทัยของพระองค์ต่อเซอร์โรเบิร์ต ฮอลแลนด์ (Sir Robert Holland) ที่ปรึกษาต่างประเทศว่า "ในประเทศอังกฤษกล่าวกันว่า พระมหากษัตริย์ยอมไม่ทรงกระทำผิด แต่ในประเทศสยามกลับปรากฏว่าพระมหากษัตริย์ไม่เคยทำอะไรถูก รัฐบาลสงสัยข้าพเจ้าไปทุกอริยาบถ"

๒.๒ พระบรมวงศานุวงศ์

ส่วนพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกชาคอำนาจการปกครองนั้น นับตั้งแต่ วันที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรก็ได้จับกุมพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ไว้เป็นตัวประกัน เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินยอมตามขอเรียกร้องของคณะราษฎร ตลอดจนป้องกันมิให้มีการต่อต้านการดำเนินงานของคณะราษฎร ทั้งนี้ เนื่องจากบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์คณะราษฎรยึดเป็นตัวประกันเป็นผู้กุมกำลังส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่อถูกควบคุมตัวแล้วก็ไม่อาจติดต่อกับผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาได้ ต่อเมื่อ

^๑ สถาบันไทยคดีศึกษา, น.ธ. F.O. 371/17176 Political Situation in Siam.

^๒ สถาบันไทยคดีศึกษา, น.ธ. F.O. 371/18206 Political Situation in Siam.

คณะราษฎรทำการยึดอำนาจได้เป็นผลสำเร็จจึงปล่อยให้เป็นอิสระ โดยให้ทำสัตยาภิญาณว่า จะไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นภัยต่อคณะราษฎร

นอกจากนี้ คณะราษฎรยังพยายามกีดกันพระราชวงศ์ออกจากวงการ เมืองด้วยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๑๑ ว่า พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป โดยกำเนิด หรือโดยแต่งตั้งก็ตาม ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีบัญญัติมาตรานี้ พระยามโนปกรณนิติธาดา ในฐานะประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

ว่าโดยหลักการ พระบรมวงศานุวงศ์ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพเหนือความที่จะพึงถูกติเตียน ไม่ควรแก่งตำแหน่งการเมืองซึ่งเป็นการงานที่นำมาทั้งในทางพระยศ และพระคุณ ย่อมอยู่ในวงอันจะคงถูกติและถูกชม อีกเหตุหนึ่งก็คือ จะนำมาซึ่งความขมขื่น ในเมื่อเวลาทำ electoral campaign [การรณรงค์หาเสียง] อันเป็นเวลาที่ต่างฝ่ายหาโอกาส attack [โจมตี] ซึ่งกันและกัน...ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจว่า เพื่อความสงบเรียบร้อย ความสมัคสมานกัน อันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในวงเจ้านายกับราษฎร ควรนึกเสียดว่าพระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปยอมดำรงอยู่นเหนือการเมืองทั้งหลาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชกระแสตอบมาว่าพระองค์ทรงเห็นชอบกับความคิดเห็นของพระยามโนปกรณนิติธาดาทุกประการ

พ.ศ. ๒๔๗๕ เล่มที่ ๘/๘๔ เรื่อง คำปฏิญาณของพระราชวงศ์และข้าราชการท้าวตอลคณะราษฎร.

๒ "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ หน้า ๕๓๒ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

๓ หนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ ๑๑๒/๑๓๐๘ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

๔ พระราชดำรัสตอบของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ ๑/๖๐ ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

การที่คณะราษฎรพยายามก่อกั้นพระบรมวงศานุวงศ์ออกจากวงการเมืองนั้น นายเจมส์ แแบกเตอร์ ได้ให้ความเห็นว่า "คณะราษฎรมีวัตถุประสงค์ที่จะผูกขาดรัฐบาลไว้ในพรรคพวกของตนเท่านั้น คณะราษฎรรวมตัวกันได้ด้วยความเกลียดชังพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งนี้เพราะคณะราษฎรมีความเห็นว่าพระราชวงศ์ เป็นศัตรูต่อการรวมอำนาจของตน"

การก่อกั้นพระราชวงศ์ให้มีส่วนในวงการเมืองเช่นนี้ นับว่าโดยลพอสสมควร เนื่องจากถ้าคณะราษฎรมิได้บัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรานี้ไว้ หากมีพระบรมวงศานุวงศ์องค์ใดสมัครเข้ารับเลือกตั้งในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ด้วยแล้ว ราษฎรส่วนใหญ่ยังมีความจงรักภักดีในสถาบันกษัตริย์ก็อาจเลือกพระบรมวงศานุวงศ์คนนั้นเข้าทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร อันอาจทำให้คณะราษฎรควบคุมได้ยากยิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่าคณะราษฎรได้บัญญัติรัฐธรรมนูญป้องกันพระบรมวงศานุวงศ์ให้มีส่วนในการปกครองประเทศแล้วก็ตาม คณะราษฎรก็ยังมิได้ไว้วางใจในท่าทีของพระบรมวงศานุวงศ์นัก จึงได้มีการส่งสายลับไปเฝ้าดูพฤติกรรมของพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านั้น รวมทั้งได้มีการกวาดล้างพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ด้วยการกล่าวหาว่าสมคบกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่เพื่อทำการปฏิวัติล้มล้างคณะราษฎร ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลพิเศษ กที่กบฏ ๒๔๘๑ ว่ามีพระบรมวงศานุวงศ์เขาเกี่ยวข้องกับกบฏครั้งนั้นด้วยคือ กรมขุนชัยนาทนเรนทร กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หม่อมเจ้าวงศนิเวศ ฯลฯ

๑ สถาบันไทยคดี, ม.ร. F.O. 371/17176 Political Situation in Siam.

๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๓๕/๘๘ เรื่อง รายงานผู้สืบราชวงศ์

การที่คณะราษฎรต้องการร่วมมือกันรักษาความมั่นคงทางการเมืองของพวกตน โดย
รวมป้องกันมิให้พระราชวงศ์กลับเข้ามามีบทบาททางการเมือง เช่น เติมนั้น มีผลในแง่จิตใจ
คือ ทำให้เกิดความรู้สึกที่จะประนีประนอมกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของพวกตนไว้อย่าง
มั่นคง

๒.๓ ผู้สนับสนุนนโยบายทางการเมืองแตกต่างจากคณะราษฎร

นอกจากคณะราษฎรจะต้องการป้องกันมิให้สถาบันกษัตริย์และราชวงศ์กลับมามี
อำนาจดั้งเดิมแล้ว คณะราษฎรยังต้องการกำจัดศัตรูทางการเมืองของตน ซึ่งมีทั้งผู้ที่
เป็นกษัตริย์นิยม และผู้ไม่เห็นด้วยกับการปกครองของคณะราษฎร ทั้งคณะราษฎรก็ได้
ใช้ "พระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ" เป็นเครื่องมือในการกำจัดศัตรูทางการเมือง
โดยอ้างว่าบุคคลเหล่านั้นละเมิดรัฐธรรมนูญ คณะราษฎรจึงจำต้องปราบปรามเพื่อขจัดไว้
ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

พระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญนี้ได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๓๑
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้เสนอ และเมื่อได้มีการอภิปราย
กันแล้ว พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ก็รับผู้ตั้งไปพิจารณาในคณะรัฐมนตรี
โดยแต่งตั้งกรรมการพิจารณาหาทางทำให้รัฐธรรมนูญมั่นคงขึ้น อันมีหลวงประดิษฐมนู
ธรรมเป็นประธาน หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่า

ตามที่คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหาทางว่าจะทำอย่างไรจึง
จะให้รัฐธรรมนูญอยู่โคนัน โคนันประชุมกรรมการแล้ว ๒ ครั้ง ได้พิจารณากันถึงหลัก
ใหญ่ ๓ ประการ คือ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยที่ ๑) ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๖ วันที่ ๓๑
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

- (๑) การเพาะความเลื่อมใสในรัฐธรรมนูญ
- (๒) การป้องกันปราบปรามผู้ละเมิดรัฐธรรมนูญ
- (๓) การอบรมราษฎรใหม่มีความรู้ความคิดเหมาะแก่การดำเนินการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ

อันเป็นการสอดคล้องกับความคิดเห็นของหลวงวิจิตรวาทการ และเมื่อผู้แทนราษฎรรับหลักการแล้ว จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๖ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ และได้ประกาศตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งทำหน้าที่ในส่วนวินัยบัญญัติที่กระทำกร เป็นปฏิบัติการปกครองระบอบประชาธิปไตย

รัฐบาลอาศัยพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ปราบปรามศัตรูทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ผู้ที่เพียงแต่กล่าววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลก็จะได้รับโทษอย่างรุนแรง จนมีผู้ชานนามว่า ยุคนี้เป็นยุค "โหดร้าย" ดังเช่นกรณีของหลวงสุθηนาทนต์ ผู้ของคดีว่าเกี่ยวข้องกับการกบฏต้องถูกลงโทษดังนี้คือ

เรื่องหลวงสุθηนาทนต์ต้องท้าวว่าเกี่ยวข้องกับกบฏ

ปรึกษาเรื่องพระธรรมนูญมรายนานว่า คณะกรรมการไต่สวนผู้พิพากษาเกี่ยวข้องกับกบฏใดไต่สวนหลวงสุθηนาทนต์ ผู้พิพากษาแล้ว รายงานผลการไต่สวนมาว่า หลวงสุθηนาทนต์เมื่อกครั้งเป็นผู้พิพากษาศาสดังหวัคมหาสารกาญ ไคลาวาจา ไทรายรัฐบาล และสนับสนุนพวกกบฏเช่นกล่าววว่า "วิทย์ไม่ควรเชื่อวันหนึ่ง - รัฐบาลประกาศว่าทหารภาคเหนือมีความจงรักภักดีต่อรัฐบาลอยู่ วันหนึ่งว่าพระยาเสนาสงครามไปเกลี้ยกล่อมทหารเหนือบางส่วนไคอย่างนี้เชื่อไคอย่างไร" ตอนหนึ่ง และว่า "ไม่ต้องรบให้ลำบาก เอาเรือบินไปทิ้งระเบิดที่วังปารุสก ๆ ก็ตายหมด อีกขอหนึ่งจริงดังขอหา คณะกรรมการไต่สวนที่เขาคในเจตนาของหลวงสุθηนาทนต์ผู้ ไคถนัดว่าหลวงสุθηนาทนต์ผู้มีใจเอนเอียง เขาก็กบฏ... รายหลวงสุθηนาทนต์มีความฉิร้ายแรงกว่า

๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗๖/๒๔๗๖ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ ๖/๔๔ เรื่องเดิม.

รายก่อน ๆ ที่ผ่านมา... จึงพร้อมกันเสนอว่าควรลงโทษหลวงสุทธินาทณภูมิทัศนให้
ออกจากราชการ โดยไม่ให้รับบำเหน็จบำนาญ

เมื่อรัฐบาลมีอำนาจลงโทษได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัดเช่นนี้ ก็เป็นสาเหตุให้มีการ
ใส่ร้ายป้ายสีซึ่งกันและกันเพียงแต่ใส่ร้ายว่ามีกรกล่าวโทษบุคคลสำคัญในคณะราษฎรก็ต้อง
ถูกพิพากษาโทษในข้อหาภน ดังเช่น กรณีที่พระราชฎีกาภิรักษากฎได้กล่าวว่าเป็นภน ดัง
ปรากฏในหลักฐานคำพิพากษาศาลพิเศษว่า

ในวันที่ ๗ พฤศจิกายนปีเดียวกัน พ.ศ. ๒๔๗๒ จำเลยได้กล่าวว่า หลวงประดิษฐ
มนูธรรม หลวงพิบูลสงคราม หลวงศุภชลาศัยเป็นคอมมิวนิสต์แท้ ๆ พระยาพหลพลพยุห
เสนาเตรียมจะจับอยู่แล้วหากเกิดเหตุขึ้นบุตร เคยทำการภนเสียก่อน การที่พระยาพหลฯ
เซ็นรับรองก็เพราะถูกบังคับ และกล่าวต่อไปอีกว่า การยึดอำนาจการปกครองจะต้อง
มีอีกหลายหนหลายครั้ง จะให้เรียบรอยได้ก็ต้องให้จับคน ๓ คน

นายร้อยตำรวจโทเทศ วิชาคะพันธ์ เปิดเผยว่า... ต่อมาวันที่ ๘ พฤศจิกายน
เดียวกัน เวลา ๑๐ นาฬิกา จำเลยได้กระซิบพูดกับพะยาน ๒ คือ ๒ ที่สนามศาลา
กลางจังหวัดชุมพรว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงพิบูลสงคราม หลวงศุภชลาศัย
เป็นคอมมิวนิสต์ พะยานได้พูดคัดค้านว่า พระยาพหลฯ รับรองแล้วว่าหลวงประดิษฐ
มนูธรรมไม่ใช่คอมมิวนิสต์ ส่วนหลวงพิบูลสงครามและหลวงศุภชลาศัยก็ได้ออก
ทหารของรัฐบาลไปปราบภน ถ้าเป็นคอมมิวนิสต์แล้วพระยาพหลฯ คงไม่ไวใจทำการ
ใหญ่โต... โจทก์ไม่มีพะยานหลักฐานอัน ประกอบด้วยคำของนายร้อยตำรวจโทเทศ
วิชาคะพันธ์เลย กลับปรากฏจากหลักฐานจำเลยว่ากระทรวงมหาดไทยได้เรียกตัวจำเลย
ให้เขามายังกระทรวงฯ จำเลยได้มอบหน้าที่ให้แก่ขุนวรรณวิจารณ์ เมื่อวันที่ ๘
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา ได้มีการเลี้ยงอาหารกันที่
สโมสร กลับบ้านตึกคน รุงชั้นจำเลยไม่ได้ไปทำงานที่ศาลากลาง^๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗๘/๒๔๗๔ วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔.

^๒ คำพิพากษาศาลพิเศษ คดีคำที่ ๘๒ พ.ศ. ๒๔๗๗.

คดีแดงที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๗๗.

จากคำพิพากษาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า หากจำเลยไม่มีพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่า จำเลยมีไต่อยู่ในสถานที่ที่โจทก์กล่าวอ้างถึงแล้ว จำเลยก็อาจถูกศาลตัดสินลงโทษอย่างรุนแรงดังเช่น กรณีที่หลวงสุภจินาทนถนัดโทษของประสพมาแล้วได้เช่นกัน การที่รัฐบาลปราบปรามศัตรูทางการเมืองอย่างรุนแรงด้วยอาศัยพระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือดังกล่าวแล้วนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เองก็ทรงไม่พอพระทัยดังที่ใ้มีพระราชปรารภเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ขอโทษเล็กพระราชมัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ เพราะพระราชมัญญัตินี้มีวิธีการที่ขัดกับหลักเสรีภาพในร่างกายของประชาชน เช่น บุคคลอาจถูกจับกุมเพราะมีชื่อหาว่า คีจะทำการยุบรัฐธรรมนูญ แล้วถูกนำตัวขึ้นในคณะกรรมาการที่ไม่ใช่ศาลพิจารณาและกรรมาการนั้นอาจสั่งให้เนรเทศบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ในอันมีเขตจำกัด การกระทำเช่นนี้เป็นการตัดสิทธิของพลเมืองในการที่จะต่อสู้ขอหาของเจ้าหน้าที่ ถ้ามีเหตุที่จะต้องชำระ ควรชำระโดยเปิดเผยในศาลหลวง ให้โอกาสให้จำเลยมีทนายความและต่อสู้ความใดเต็มที่ ไม่ใช่ตัดสินกันอย่างงูบงิบ ซึ่งทำให้เห็นวาระรัฐบาลอาจขาดความยุติธรรม เป็นการกดขี่อย่างร้ายแรง

ข้อความต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพระราชมัญญัตินี้จะคงไว้ต่อไปได้แต่ควรออกเป็นพระราชมัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา และควรจะใช้วิธีลงโทษให้ไปอยู่ในเขตจำกัดก็ได้ แต่การพิจารณาคดีขอให้ เป็นไปศาลหลวงเหมือนคดีชนิดอื่น ๆ

นอกจากนี้ ยังได้ออกพระราชมัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษในการปราบปรามศัตรูทางการเมือง พระราชมัญญัติฉบับนี้เริ่มใช้ในการพิจารณาคดีผู้ต้องหาคดีกบฏบวรเดช ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ - พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ รวมผู้ต้องหาถึง ๒๓๘ คน ต่อมารัฐบาลได้ใช้พระราชมัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อพิจารณาคดีผู้ต้องหาคดีกบฏในปี ๒๔๘๑ ซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการพิพากษาคดีในศาลพิเศษนี้ถือเป็นการตัดสินเด็ดขาดไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งจะ เป็นผลให้จำเลยพ้นข้อหาได้ ดังเช่น

แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ หน้า ๖๔.

กรณีของนายพลโทพระยาเทพหัสดินทร (ผาด เทพหัสดินทร) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ผู้ซึ่งได้เตรียมกระทรวงมหาดไทยเรื่องการใช้หนังสือ แนวความคิดสำหรับเด็ก ชายเด็กหญิงและบิดามารดาของเด็ก (An Outline for Boys and Girls and their Parents) ซึ่งมีแนวความคิดเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่รัฐบาลกลับตั้งชื่อว่า พระยาเทพหัสดินทร เป็นกบฏ และได้ทำการจับกุมเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งศาลอาญาได้มีคำพิพากษาว่า

ตั้งแต่วันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ตลอดจนถึงวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ จำเลยกับพวกได้สมคบกันนำเอกสารมีข้อความใส่ร้ายรัฐบาลว่าดำเนินการปกครองไปในทางคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลไม่สามารถปราบปรามโจรผู้ร้าย หมกบังนินทาที่จะดำเนินเศรษฐกิจของราษฎรให้พ้นตัว และรัฐบาลเก็บภาษีจากราษฎรเอาเงินไปใช้ในทางป้องกันอำนาจตนทั้งจับจ่ายใช้สอยเงินโดยหาหลักฐานไม่ได้อันปรากฏในเอกสารหมายเลข ก. หายพอง ต่อมาจำเลยจะได้อุบายแปรเอกสารหมายเลข ก. แก่คนทั้งหลาย และได้ชักชวนให้ประชาชนพากันไปใช้กำลังบังคับให้รัฐบาลลาออกอันเป็นปฏิบัติการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ

ต่อมาเมื่อพระยาเทพหัสดินทรได้ยื่นอุทธรณ์ต่อไป ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาตัดสินว่าพระยาเทพหัสดินทรไม่มีความผิด โดยถือว่าเป็นการกระทำภายในกรอบแห่งสิทธิของความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระยาเทพหัสดินทรจึงพ้นจากข้อหาดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพระยาเทพหัสดินทรถูกจับกุมตัวอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ในข้อหาเป็นกบฏต่อรัฐบาล พระยาเทพหัสดินทรได้รับการพิจารณาคดีในศาลพิเศษ ศาล

คำพิพากษาศาลอาญา คดีที่ ๑๒๔๐ พ.ศ. ๒๔๗๗ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีที่ ๓๕๔๔ พ.ศ. ๒๔๗๘ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม

พ.ศ. ๒๔๗๘.

คดีแดงที่ ๒๗๕๒ พ.ศ. ๒๔๗๘.

พิเศษตัดสินให้ประหารชีวิตพระยาเทพหัสดินทร แต่ด้วยเหตุที่พระยาเทพหัสดินทรได้เคยประกอบคุณงามความดีมาก่อน จึงลดยุติเป็นจำคุกตลอดชีวิต

นอกจากนี้รัฐบาลจะใช้ "พระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ" และ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ" ในการกำจัดศัตรูทางการเมือง ยังใช้วิธีลอบทำร้ายอีกด้วย ดังเช่นกรณีของพระยาเสนาสงคราม (หม่อมราชวงศ์ นพวงศ์) ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ผู้ซึ่งมีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมาก และนับเป็นศัตรูคนสำคัญของคณะราษฎร เนื่องจากคณะราษฎรมีความเห็นว่าจะเป็นตัวการสำคัญที่จะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองกลับไปสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้งหนึ่ง คณะราษฎรจึงได้หาทางมันทอนอำนาจพระยาเสนาสงครามด้วยการปลดออกจากราชการ และต่อมาในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อพระยาเสนาสงครามถูกลอบยิงนั้น บทความในหนังสือพิมพ์ศรีกรุงฉบับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ รายงานว่า "ข้าพเจ้าเองฟังเสียงจากข่าวของหนังสือพิมพ์เป็นที่ประหนึ่งว่าพระยาเสนาสงครามถูกยิง เพราะเป็นกรรมการคณะชาติ ซึ่งเป็นกรรมาธิการซึ่งอำนาจคณะราษฎรจึงได้ถูกยิง" และพระยาศรภักย์พิพัฒน์ (เดือน สรภักย์นิช) ได้บันทึกไว้ว่า

พระยาเสนาฯ ๗ ไฉยงโตตอบ ถูกผู้ร้ายเล็ดลอดหยดขยอไปตามถนนหลายเส้นจนไปถึงหัวเสา โทงในสวนตำบลถนนนครไชยศรี ซึ่งแฟรงค์ ฮิกส์ ขณะนั้นเป็นผู้เขียนข่าวหนังสือพิมพ์ทางกอกใหม่กับข้าพเจ้าได้เห็นมากับตา และต่อมาได้ทราบว่าคุณพระยาเสนาฯ ๗ ยิงนั้นเป็นสัญญาณ และโคไปตายที่วัดเลา อำเภอบางขุนเทียน ควยพิษมาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมคณะกรรมการราษฎร ครั้งที่ ๕ วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.

๒๔๗๕.

๒ อินทรแกล็ด (นามแฝง) "จากข่าววันนี้ : เนื่องจากพระยาเสนาสงครามถูกยิง

ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕.

แปล" แต่ตามหลัก^๑ของพันโทประยูร ภมรมนตรี กล่าวถึงการลอบทำร้ายพระยาเสนาสงครามครั้งนี้ว่า พระยาทรงสุรเดช เป็นข้าการว่าจ้างชาลิมเอกเทียนฮู คำสุรียา และชาลิมเอก สวัสดิ์ คำสุรียา ให้ลอบยิงพระยาเสนาสงคราม

นอกจากถูกทำร้ายแล้ว ยังมีการวางเพลิงบ้านของพระยาเสนาสงครามอีกด้วยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หนังสือพิมพ์ศรีกรุงโตเสนอข่าวเมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า ก่อนที่จะเกิดเพลิงไหม้นั้น มีเสียงวัตุระเบ็ดดังขึ้นบนเพดานบ้าน จากนั้นก็เกิดเพลิงลุกไหม้อย่างรวดเร็ว จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นการลอบวางเพลิง อันเป็นวิธีการกำจัดศัตรูทางการเมืองของคณะราษฎรอีกวิธีหนึ่ง

การที่คณะราษฎรมีสถานะทางการเมืองที่มั่นคงด้วยการกุมอำนาจด้านการบริหารประเทศ และด้วยการขจัดผู้ที่มีบทบาทจะเป็นปฏิปักษ์ต่อคณะราษฎรดังที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้นนี้ว่ามีผลสะท้อนต่อการรวมกลุ่มของคณะราษฎรด้วยเช่นกัน กล่าวคือเป็นผลให้คณะราษฎรขาดความรู้สึกที่จะร่วมมือกันในการต่อต้านศัตรูทางการเมือง ดังนั้นความขัดแย้งที่อาจบรรเทาหรือประนีประนอมกันได้เช่นแต่ก่อนก็กลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และเมื่อมีความคิดที่ไม่ลงรอยกันหรือความบาดหมางใ้กันเกิดขึ้นก็ลุกลามกลายเป็นการแตกหักไปในที่สุด

^๑ โสณ ศรากับยวณิธ. สนัร่ายของชาพเจ้า (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยโมเดิร์น, ๒๔๘๑, หน้า ๒๓๓.

^๒ ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

^๓ ความขัดแย้งระหว่างผู้นำคณะราษฎรที่เริ่มปรากฏร่องรอยขึ้นตั้งแต่แรกนั้น ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างพระยาทรงสุรเดชและหลวงพิบูลสงครามในเรื่องโครงการปรับปรุงกองทัพบกและอำนาจหน้าที่ทางการเมืองทหาร.